

“El poder s’infiltra a tot arreu”

José Sanchis Sinisterra és un revulsiu en el panorama teatral. Autor, director i pedagog, es defineix com a optimista històric, però fuig del cofoisme. Fins al punt que crida al retorn a les barricades per bandejar els criteris quantitius que, pensa, regeixen les polítiques institucionals.

“La paraula és un refugi del silenci, del pensament i de la comunicació en una època de compulsió comunicativa.”

La frontera és l'hàbitat natural de José Sanchis Sinisterra (València, 1940), un dels noms considerats clau en l'art escènic actual. Guardonat amb els premis Nacional de Teatro (1990) i Max (1998 i 2000), va fundar als anys 70 el Teatro Fronterizo, des d'on reivindicava la dimensió literària del teatre i n'investigava els límits. És autor, entre altres obres, de *Naque o De piojos y actores*, *El cerco de Leningrado*, la popularíssima *¡Ay, Carmela!* o *El lector por horas*, representada al Teatre Nacional de Catalunya amb un èxit de públic que va sorprendre la pròpia empresa. Independent i crític, dispara —paraules punyents, to serè— als estaments oficials perquè “si no fos per la generositat d'alguns professionals, la cultura quedaria reduïda a dos o tres *shopping centers*”, assegura. Dels seus tallers de dramaturgia ha sortit una fornada de nous autors com ara Lluïsa Cunillé o Sergi Belbel i és el responsable de la creació, el 1989, de la Sala Beckett de Barcelona. Aquest espai obert a l'experimentació acull, fins el 3 de desembre, *Cartas de amor a Stalin*, una obra del dramaturg madrileny Juan Mayorga que Sanchis ha rescatat i dut a escena.

—L'obra planteja la connivència de l'artista i el poder. Un tema de plena vigència, oi?

—Efectivament. Tot i que reproduceix un aspecte de l'episodi dels conflictes entre l'art i el poder a la Rússia soviètica, parla de coses molt universals i actuals. Un tema que el teatre ha tractat sovint és la coacció del poder sobre l'artista, la repressió que es comet contra la llibertat d'ex-

pressió. L'obra va molt més enllà i planteja la complicitat de l'artista amb el poder repressor, fins i tot amb el poder que el reprimeix a ell. Certament, ara això ho veiem sota altres formes de censura que els poders democràtics exerceixen sobre els artistes, que els protegeixen perquè elevin monuments al seu prestigi. I empre el mot *monuments* fins i tot en el sentit arquitectònic de la paraula.

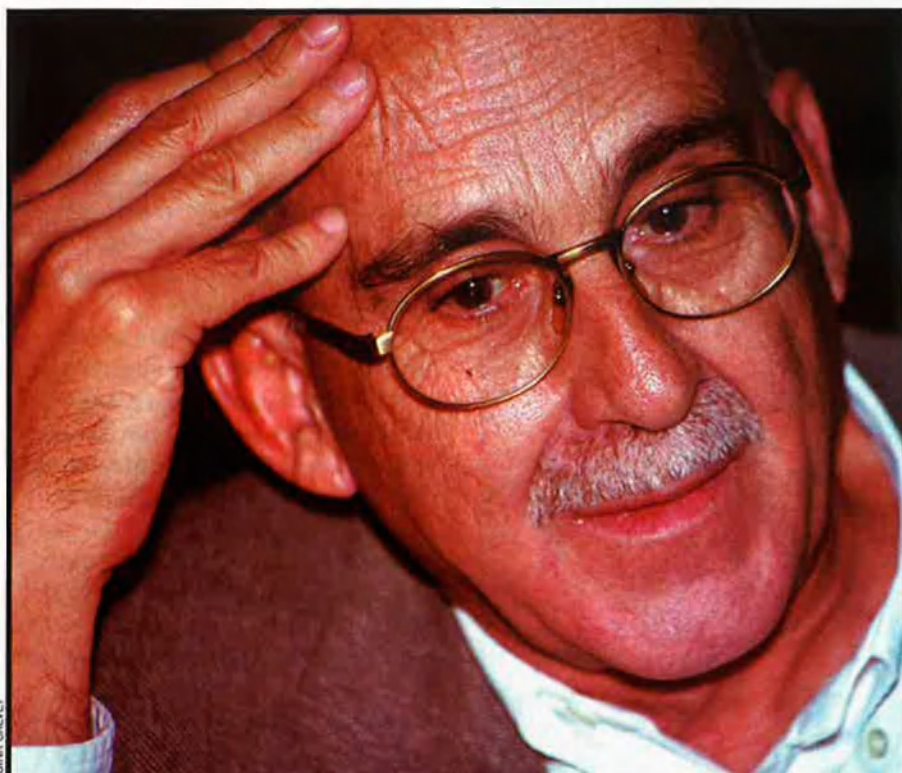
—Es refereix a macroprojectes com...?

—No cal dir noms. Però sí que hi ha una ambivalència entre la funció necessàriament crítica de l'art amb el sistema establert i el propi sistema, que, a través dels seus mecanismes de poder, el finança. Aquesta paradoxa a vegades es resol en transaccions i traïcions força inquietants.

—D'aquesta alineació de l'artista amb el poder, sempre n'acaba sortint escaldat?

—Jo crec que sí. Les relacions entre l'art i el poder sempre són conflictives: no només quan el poder reprimeix, sinó també quan dóna suport i protegeix. Això és inevitable. L'art, fins i tot en les seues manifestacions més *underground* i dissidents, ha de tenir alguna relació amb el poder atès que el poder és a tot arreu. El poder s'infiltra en tots els aspectes de la vida quotidiana i això també ho mostra l'obra: com la fascinació pel poder no només retalla la capacitat expressiva d'un artista, sinó que la seua activitat artística es polaritza en el gènere epistolar.

—L'estalinisme rus atribuïa gran poder als escriptors, fins al punt que els veien capaços d'apoderar-se de la ment

Sanchis Sinisterra és valencià de naixement, ha viscut 25 anys a Barcelona i resideix actualment a Madrid, per bé que es considera apàtrida.

de les persones. Aquest poder avui dia el tindria la televisió?

—Naturalment. Llavors l'art era més perillós. Existia la premsa, sí, però era l'art el que produïa efectes sobre l'imaginari. Avui dia en produiria el cinema i, sobretot, la televisió, que es fica en la vida domèstica les 24 hores del dia. Per això, el gran interès dels polítics sempre és manipular la televisió, ser-hi presents. Però no s'ha d'oblidar que la política ha esdevingut un apèndix del poder econòmic: qui decideix el rumb de les societats són ara els grans poders econòmics.

—I el pensament únic penetra en el teatre?

—No penetra tant en la creació, però sí en el teatre com a producte que s'ofereix al públic. De 15 anys ençà, que s'infiltra en el sistema teatral els criteris economicistes que

allò que s'ha de promoure és allò que és rendible, cosa que és paradoxal. Sí, sí: el pensament únic penetra dins el sistema teatral, fins i tot en les temptatives de molts partits de deixar l'art a la iniciativa privada. Per això, crec que un moviment de resistència de la professió teatral hauria de continuar reclamant el caràcter del teatre com un bé cultural que s'ha de protegir des dels estaments oficials.

—De tota manera, si existís una societat civil disposada a patrocinar la cultura, l'estat s'hi hauria d'inhibir?

—Jo crec que no, que l'estat no hauria de prescindir mai de la seua responsabilitat amb la cultura. Ara, de fet, a altres països hi ha estructures paral·leles, fundacions sense ànim de lucre —i sense ànim d'evadir impostos— que donen suport a l'art menys comercial.

—Però, en quina mesura l'art que es subvenciona és independent?

—En la mesura en què els seus responsables reivindiquen i són capaços d'aconseguir la independència. Aquí ja entrem en el terreny de les persones que juguen a aquest joc perillós.

—Qui paga mana...

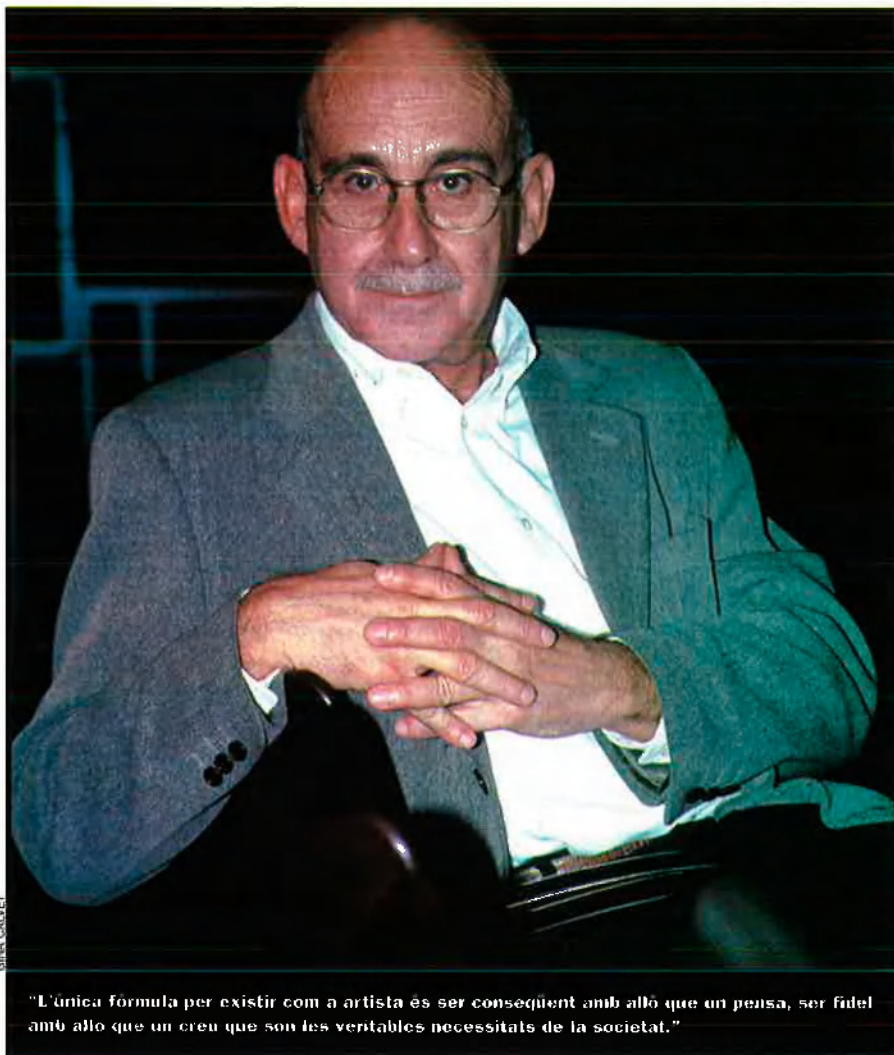
—Això diuen, però es tracta de subvertir aquesta mena de fatalisme economicista. I crec que és possible, perquè, en definitiva, el diners que dona l'estat són de la societat. Jo exigiria un canvi de mentalitat als mateixos creadors: no demanem diners a algú que els posseeix; reclamem que es distribusca equitativament una aportació de la societat a la mateixa existència de l'estat. En aquest sentit, és preocupant el personalisme de certes polítiques culturals, l'amiguisme que es practica en certes instàncies oficials i la tendència a donar suport als fenòmens culturals que atorguen prestigi al poder.

—Valora de forma diferent les polítiques culturals del govern del PP i de la Generalitat de Catalunya?

—Malauradament, no hi veig gaires diferències. Ja amb el PSOE en el poder i amb Convergència a Catalunya s'ha coincidit en dos conceptes: el d'una cultura de prestigi i el d'un criteri quantitatiu d'índexs d'audiència, basat a protegir i difondre allò que desperta una resposta immeditada majoritària, i, en canvi, mantenir al límit de la supervivència les temptatives minoritàries que per necessitat haurien de ser promogudes. Això ara passa amb el PP gairebé igual. I a Catalunya, amb Convergència, només cal veure la història Flotats i l'estat de les sales alternatives, que són les més coherents, interessants i arriscades de tot Espanya.

—I del cas Flotats, què n'opina?

—Ja vaig donar la meua opinió al seu moment en un article que vaig publicar a *Serra d'Or* i que es titula-

"L'única fórmula per existir com a artista és ser conseqüent amb allò que un pensa, ser fidel amb allò que un creu que són les veritables necessitats de la societat."

va "Un projecte descerebrat". Crec que és el prototipus de la complicitat entre l'artista preferit i un poder necessitat de prestigi. Ni encara menys pense que es tractara de la lluita entre el funcionari i l'artista —com el mateix Flotats i part de la professió va voler dibuixar—. Dir això és distorsionar la veritable arrel del problema.

—També s'ha interpretat així la dimissió de Lluís Pasqual?

—També. És molt fàcil fer-ho així, però ningú no demana comptes de quines han estat les prerrogatives que ha rebut l'artista.

—Durant l'etapa de Flotats, el Teatre Nacional li va estar vetat?

—No només a mí: a tothom que no fóra amic seu. Ell va dir públicament que al Nacional actuarien els qui li caigueren bé. Flotats té un criteri totalment personalista. Però, bé, jo

tampoc no tenia cap interès a ser al Nacional. Per això em va sorprendre molt quan Domènec Reixach m'ho va demanar per representar-hi *El lector por horas*.

—Tornant a l'obra, Juan Mayorga presenta la nova dramaturgia que ve de Madrid. Les diferències entre el teatre madrileny i el català continuen essent tan abismals?

—A Madrid, en la mesura que hi ha una dreta molt obtusa a tots els estrats del poder, la diferència es fa molt evident. Però en l'àmbit de la dramaturgia, no la veig tan abismal: a Madrid i a altres indrets d'Espanya hi ha dramaturgs de 30, 35 o 25 anys amb un nivell molt similar al de la nova dramaturgia catalana, però amb més dificultats per tirar endavant. A Catalunya, la situació dels autors és molt més bona i a un jove

dramaturg no li és difícil, pel fet d'escriure en català, de tenir accés a ajut oficial. A Madrid, però, la cosa és difícil. Juan Mayorga crec que ha estat el primer autor que ha estrenat en un teatre institucional, al Centro Dramático Nacional, però la resta, amb poques excepcions, continua en teatres alternatius, perquè el teatre comercial tampoc no s'hi interessa.

—I com s'aconsegueix que un tele-espectador vagi al teatre a veure obres que li posen un mirall al davant i li demanen, com diu vostè, que s'endugui deures cap a casa?

—Ha, ha. No ho sé. No hi ha fórmules: és una lluita. L'única fórmula, en tot cas, per existir com a artista és ser conseqüent amb allò que un pensa, ser fidel amb allò que un creu que són les veritables necessitats de la societat. Després, els canals que trobarà per arribar al públic depenen de factors aleatoris. La meua experiència amb *El lector por horas* em va sorprendre totalment, perquè aquest text vaig escriure'l a tall d'experiment i em pensava que si s'arribava a estrenar, seria en un circuit alternatiu, no pas al Teatre Nacional. D'aquell fenomen no en pense aprendre res per al futur: jo continue escrivint en funció de les meues necessitats.

—Li voldria traslladar una pregunta recurrent en l'obra: Un escriptor pot viure fora de la seva pàtria? En el seu cas, fora de València?

—Bé, molts escriptors dirien el contrari: Joyce, Beckett, Conrad... escriptors que per ser ells mateixos van haver d'exiliar-se o hi van ser obligats, i aquell exili va convertir-se en un terreny fèrtil. No crec que hi haja una simbiosi entre l'escriptor i el seu país. No dic que no n'hi pugua haver per als qui aquesta vinculació siga essencial, però no crec que siga una condició *sine qua non* de l'escriptura.

—Ho preguntava perquè una vegada va dir que les arrels només són bones per als enciams.

—Ha, ha. Reconec que sóc un cas especial. No només no necessite per a la meua escriptura nodrir-me de València ni d'Espanya —de vegades em sent molt més llatinoamericà que

europèu—, sinó que, a més, no tinc cap sentit de pertinença a una pàtria. M'agrada sentir-me estranger en la pròpia pàtria, trobe que és una condició interessant. Aquesta frase una mica provocativa té a veure amb això. Hi ha éssers humans, no tots, que son nòmades per naturalesa.

—I allò que cantava Raimon, que qui perd els orígens perd la identitat?

—Jo li respondria que a la identitat no hi done gaire importància. La identitat és també un conglomerat d'experiències i eleccions. Aquesta noció entesa com a pertinença a una pàtria és com si fóra una imposició, i crec que és més interessant l'elecció. És possible que qui perd els orígens perda la identitat, però guanya la condició humana. El sentit de la identitat, que considerem un valor positiu en si mateix, té facetes negatives tremendes com la incapacitat de posar-se en el lloc de l'altre, d'acceptar la diferència o d'adaptar-se.

—El dramaturg Domingo Miras diu que el teatre d'ara reflecteix la pobresa cultural de la societat. Què en pensa?

—És possible, però d'això també tenim la culpa els qui fem teatre, que estem divorciats del teatre com a fet cultural (i parle en plural per cortesia perquè jo intente no fer-ho). A més, sembla que el teatre s'allunya del camp del pensament. A més, la gent de lletres, que podria reflexionar sobre el teatre, se'n desinteressa i el tracta com un epifenomen cultural.

—El teatre és el gènere literari més maltractat?

—Sí, i fins i tot té dificultats per ser considerat un gènere literari. El Premio Nacional de Literatura va existir molts anys sense l'apartat teatral i si agafes les pàgines culturals d'un diari, el teatre apareix separat: és espectacles. Això té a veure també amb el fet que, als últims vint anys, el teatre de la imatge i l'espectacle, el teatre dominant en allò que jo anome ne la

“Internacional Festivalera” ha menyspreat la literatura dramàtica. Als anys 60, sovint es considerava que el teatre era allò físic per a la representació i que el text literari era una excrecència sense valor. Jo crec que la paraula és essencial i no hi ha cap contradicció entre la naturalesa literària i l'escènica del teatre.

—A l'era de la imatge i de la tecnologia, com valorar la paraula?

—Justament com a reacció a la saturació banalitzadora de l'audiovisual. La paraula és un refugi del pensament, del silenci, de la comunicació en una època d'autèntica compulsió comunicativa. Jo sóc enemic dels mòbils, em semblen el símptoma de la patologia més aguda d'aquesta societat: el terror a no existir si no s'està comunicat. Ja dic que els quatre punts cardinals del meu teatre són el silenci, el buit, la foscor i la immobilitat.

Núria Zayas

IV JORNADES DE TREBALL

SALUT I MALALTIA EN ELS MUNICIPIS VALENCIANS “MEDI AMBIENT I SALUT: UNA PERSPECTIVA HISTÒRICA”

Sueca: 24 i 25 de novembre de 2000

■ Divendres 24 de novembre
20 h. Conferència: L'Albufera com a paisatge natural, o humà? Vicenç Rosselló. Catedràtic de Geografia, Universitat de València.

■ Dissabte 25 de novembre
13 h. Conferència: Catàstrofes naturals i salut a la València moderna. Armando Alberola. Catedràtic d'Història Moderna, Universitat d'Alacant.

19 h. Acte de cloenda.

20 h. El Mercat de Sueca: balls del Grup de danses Almogàvers, amb rondalla i tabal i dolçaina. C.M. Bernat i Baldoví.

Lloc de les sessions:

■ Saló d'actes de la Casa de la Cultura
Mare de Déu, 2. SUECA

Organitzen:

- Regidoria de Cultura (Ajuntament de Sueca)
- Universitat d'Alacant
- Universitat Jaume I
- Universitat de València (Estudi General)
- Universitat “Miguel Hernández”

Col·laboren:

- Conselleria de Cultura, Educació i Ciència
- Institut Joan Fuster

Ajuntament de Sueca